مدیریت شهری
شماره ۴۴ پاییز ۹۵
No.44 Automn 2016
۱۵۵-۱۷۶
زمان دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۳/۱۱ زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۴/۱۲/۲۶

تدوین اصول رویکرد درون‌زا در آموزش معماری

سیده روناک حسینی*- دانشجوی دوره دکترای تخصصی معماری، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.
سید غلامرضا اسلامی- استاد دانشکده معماری، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
حمید ماجدی- دانشیار دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.

چکیده
امروزه تأثیرات محیط های کالبدی بر الگوی رفتاری انسان امری شناخته شده و مسلم می باشد. از آن جا که معماران به عنوان یکی از تأثیرگذارترین عوامل در کیفیت محیط های کالبدی انسان ساخت شناخته می شوند، اهمیت نقش نظام آموزش معماری، به مثابه نظامی برای رشد و پرورش معماران محرز می گردد. غلبه بر مسائل موجود در نظام فعلی آموزش معماری در ایران همواره از دغدغه های محققان و اندیشمندان بوده است و تاکنون راهکارها و رویکردهای آموزشی متفاوتی برای رفع مسائل نظام آموزشی یا اجزائی از آن مطرح گردیده است؛ در بسیاری از موارد این راهکارها ترجمان رویکردهای آموزشی تعریف شده در خارج از کشور بوده که انطباق زیادی با ساختارهای موجود آموزش معماری نداشته یا به صورت بخشی به موضوعات و مسائل نگریسته است. لذا در جهت رفع موضوعات مطرح شده و نظر به ماهیت چند وجهی رویکرد توسعه درون‌زا و تأکید این رویکرد به توسعه در چهارچوب ساختار ها و پتانسیل های موجود، در مقاله حاضر به بررسی امکان بهره گیری از پتانسیل های این الگوی توسعه در جهت اعتلا و رفع مسائل و مشکلات موجود نظام آموزشی پرداخته شده و با بهره گیری از روش های تحقیق مشابه سازی و استدلال منطقی به تعریف مدلهای مفهومی از موضوعات مورد بحث و نهایتاً تدوین اصول و مؤلفه های این رویکرد آموزشی در آموزش معماری پرداخته شد.
واژگان کلیدی: آموزش معماری، نظام آموزش عالی، نظام آموزش معماری، آموزش با رویکرد درون زا.

Principles of endogenous approach in architecture education

Abstract
Nowadays, the physical impact of the environment on human behavioral pattern has been the main issue. Given that one of the most influential factors in the quality of the physical environment, architecture, the importance of tutorial system architecture, defined as a system for raising the architects, will be determined. Overcoming the problems of the current system of architectural education in Iran has always been a concern of researchers and scholars. So far different strategies and educational approaches to solve problems of the educational system or parts of it have been proposed. In many cases these strategies defines in the translation of educational approaches abroad. That it does not comply with existing structures architectural education or in which part of the issues have been considered. In order to resolve the problemss raised and given the multifaceted nature of endogenous development approach; In this paper the possibility of taking advantage of the potential of this development model, to promote and to address issues and problems facing the educational system have been investigated by using simulation and logical argument methods defines conceptual models of the topics discussed and Finally, principles and components of this architectural education approach has been adopted in this paper.
Keywords: Architecture Education, Academic educational system, Architectural education system. Endogenous n approaches, Principles

* نویسنده مسئول مکاتبات، شماره تماس: ۰۹۱۹۶۸۸۷۳۶۷ ، رایانامه: hosseini.rh.r@gmail. com
این مقاله برگرفته از رساله دکتری سیده روناک حسینی با عنوان « تدوین اصول و معیارهای آموزش معماری با رویکرد درون‌زا» است که به راهنمایی دکتر سید غلامرضا اسلامی و مشاوره دکتر حمید ماجدی، در دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران انجام پذیرفته است.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

مقدمه

در دنیـای در حـال توسـعه و تحـول امـروز، نهادهـای آمـوزش عالـی، به مثابه مراکز تولید، انتقـال و کاربردی نمـودن علـوم و تحقـق آن تحـت مبانـی ایدئولوژیک و ارزشـی و در بسـترهای فرهنگـی، اجتماعـی، اقتصادی همـواره مـورد توجـه بوده‌انـد. «سـامانه آمـوزش معمـاری» نیـز، بـه عنـوان زیرمجموعـه نظـام آموزش عالـی و بـه لحـاظ نقشـی کـه در تجسـد کالبـدی و معنایـی محیـط هـای انسـان سـاخت دارد، از رسـالت مشـابهی برخـوردار می باشـد. بر این اسـاس بـه منظور افزایـش کارایـی و بـازده سـاختارهای کنونـی آمـوزش معمـاری در ایـران و هدایـت آن هـا به سـمت الگوهای مطلـوب، نیازمنـد برنامه‌ریـزی و اتخـاذ راهکارهـای عملیاتـی و منطبـق بـا شـرایط موجـود می باشـیم. در این راسـتا، شناسـایی اجزاء و مدل ارتباطـی آنها؛ ابعاد موضـوع و مسـائل مبتلابـه هر کـدام از اجـزاء، به تنویر موضـوع کمـک خواهـد نمـود. از دیگـر سـو، از آن جـا کـه در شـرایط حاضر، توسـعه درون‌زا به عنـوان راهکار بـرون رفـت از مسـائل و مشـکلات موجـود در ایـران مطـرح مـی گـردد؛ ایـن مقالـه بـر آن اسـت تـا امکان بهـره گیـری از ظرفیت هـای موجود در الگوی توسـعه درون‌زا را در جهـت رفـع مشـکلات موجود در سـاختار فعلی آموزش معماری بررسـی نماید. بر این اسـاس در مقالـه حاضـر تلاش می شـود تـا ضمن تبییـن ویژگی هـای سـاختارهای درون زا، بـه معرفی مدل سـاختاری نظـام آمـوزش عالـی و راهکارهـای رفـع مشـکلات در اجزائـی از سیسـتم آمـوزش معمـاری پرداخـت که در شـرایط موجـود می تـوان بـا اتخـاذ سیاسـت هایـی به رشـد و تغییر در آن امیدوار بـود. از مجموع راهکارهای ارائـه شـده بـرای حل مشـکلات سیسـتم و مبانـی این رویکـرد، تـلاش می گردد تا بـه تعریف اصـول آموزش معمـاری بـا رویکـرد درون‌زا نائـل آییم.

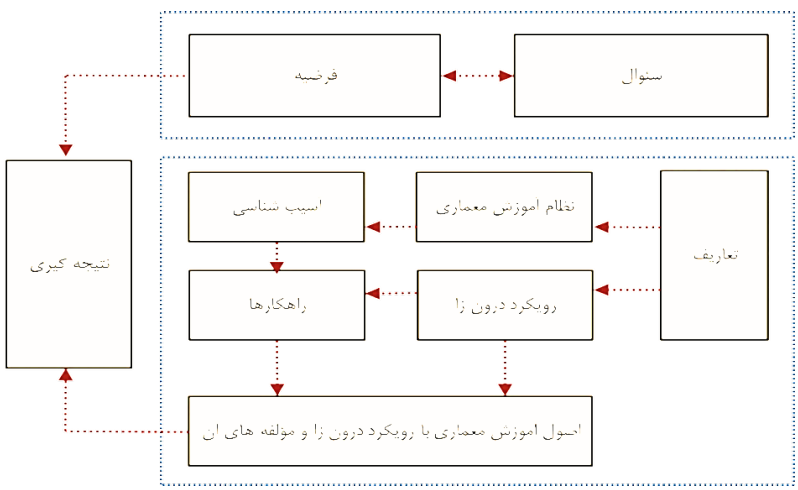
سئوالات، فرضیه و مدل مفهومی تحقیق

تحقیـق حاضـر در پـی پاسـخگویی بـه سـئوالات ذیل می باشـد:

۱-آیـا می تـوان الگویـی بـرای سـاماندهی وضعیـت سـاختار آمـوزش معمـاری در ایـران پیشـنهاد داد؟

۲- در صـورت وجـود چنیـن الگویـی، اصـول و مبانـی کلـی تعریـف کننـده آن کدامنـد؟

فرضیـه ایـن تحقیـق بـرای پاسـخگویی بـه سـئوالات ایـن اسـت کـه با بهـره گیـری از مبانـی و ظرفیت های سـاختارهای درون زا از جملـه تأکیـد بـر برخاسـتن از شـرایط موجود؛ توجه به پس خوراند سـامانه ها؛ تمرکز بـر الگـوی توسـعه افقـی به جای توسـعه عمـودی؛ می تـوان بـه ارائـه راهکارهایـی در جهت سـاماندهی نظام آمـوزش معماری پرداخـت. از مجمـوع راهکارهای ارائه شـده برای حل مسـائل سیسـتم و مبانی ایـن رویکرد، تـلاش می گردد تـا به تعریـف اصول آمـوزش معماری

تصویر ۱. ساختار کلی تحقیق؛ مأخذ: نگارندگان.

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۴ پاییز ۹۵
No.44 Automn 2016

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

جدول ۱. معرفی مؤلفه های رویکردهای یاددهی و یادگیری؛ مأخذ: مهر محمدی و شعبانی ورکی، ۱۳۷۷

رویکرد های یاددهی - یادگیری	منبع شناخت	مراحل یا توالی فعالیت مدرس و شاگرد	نقش مدرس	نقش یادگیرنده	نحوه‌ی ارتباط مدرس و شاگرد
رفتارگرایی	تجربه حسی	۱. تبیین (ارائه محرک) ۲. اکتساب (پاسخ) ۳. انتقال	تنظیم و توزیع دانش و کنترل یادگیری	دریافت‌کننده‌ی مهارت‌ها و اطلاعات (انفعالی)	یک‌جانبه
شناخت‌گرایی	عقل	۱. کاوشگری ۲. تبیین ۳. انتقال	ایجاد فضایی تسهیل‌کننده	محوری (فعال)	دوجانبه
انسان‌گرایی	شهود شخصی	۱. کاوشگری ۲. روشنگری ۳. انتقال	ایجاد فضایی تسهیل‌کننده	محوری (فعال)	دوجانبه
ساخت گرایی	معرفت ساختنی نه قابل کشف	۱. مواجهه با سئوال و برهم خوردن تعادل شناختی ۲. فرضیه سازی ۳. آزمون فرضیه	تسهیل کننده و واسطه بین برنامه درسی و شاگرد	محوری (فعال)	مشارکتی

با رویکرد درون‌زا نائل آییم. ساختار کلی این مقاله در قالب نمودار ذیل معرفی می شود.

مواد و روش ها

پژوهش حاضر از نوع «کیفی» بوده و از طریق «روش پژوهش مشابه سازی» به ترسیم مدلی برای ساختار فعلی آموزشی معماری در ایران پرداخته و از میان روش های تحقیق معرفی شده از سوی دیوید وانگ و لیندا گروت؛ با بهره گیری از «روش استدلال منطقی» به بررسی مسائل موجود در ساختار جاری آموزش معماری؛ پیشنهاد راهکار برای حل آن مسائل و در نهایت معرفی «اصول آموزش معماری با رویکرد درون زا» پرداخته شود. ابزارهای پژوهش حاضر از نوع بررسی مدارک و اسناد، مصاحبه با افراد و متخصصان دارای دیدگاه‌های متفاوت، فیش‌برداری از منابع و استخراج مطالب لازم، ارائه جداول و مدل های مرتبط می باشد.

مروری بر پیشینه مبانی نظری موضوع

از آن جا که این تحقیق پیرامون تعریف رویکرد درون‌زا در آموزش معماری و معرفی اصول آن سیر می کند، لذا معرفی سوابق رویکردهای آموزشی، مبانی و ویژگی های آن ها امری ضروری می نماید. سابقه تحقیقات روان شناسی درباره تدریس و یادگیری حدودهً به صد سال پیش بر می گردد. با وجود این باید خاطر نشان نمود که پرسش های مهم مربوط به فرآیند یاددهی- یادگیری را روانشناسان جدید کشف نکرده اند، بلکه این پرسش ها در تمام قرون مورد توجه عمیق فلاسفه بوده است (مهر محمدی و شعبانی ورکی، ۱۳۷۷، ص ۱۰۳). از مهم ترین رویکردهای یاددهی- یادگیری می توان به رویکرد های رفتارگرایی، شناخت گرایی، انسان گرایی و ساخت گرایی اشاره نمود که خلاصه برخی از مهمترین ویژگی های آن ها در قالب جدول شماره ۱ معرفی می شوند.

رویکرد نظری

در فرآیند بحث و بررسی در مورد «آموزش معماری»، صرفنظر از گستردگی موضوعات مرتبط با مفهوم «معماری»، نیازمند بررسی تعاریف ارائه شده برای «آموزش» و اهداف معرفی شده برای آن هستیم.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

مفهوم آموزش و مراحل آن

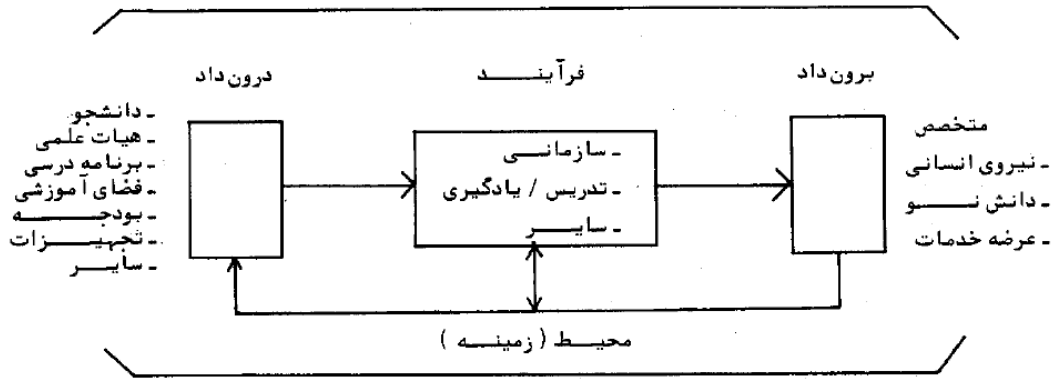
«آمـوزش» در لغـت نامـه دهخـدا عبارتسـت از عمـل آموختـن و تعلیـم دادن. «یونسـکو»، هـدف آموزش را توسـعه مهارت هـا، توانایی های انجـام کار، درک دانش و اطلاعـات مـورد نیـاز بـه وسـیله نیـروی انسـانی بـه منظـور ایجـاد پیشـرفت در تولید می دانـد. در فرهنگ حییـم مقابل کلمه «instruct» معانی دسـتور دادن و تعلیـم دادن چیـز یاد دادن، آگاه کردن دیده می شـود و نیـز در مقابل کلمـه «instruction» که در فارسـی غالبـاً معـادل کلمـه آمـوزش در نظـر گرفته می شـود، معانـی تعلیـم، آمـوزش و دسـتور آورده شـد اسـت. به طور خلاصه می‌توان آموزش را فراینـد انتقال معلومات، نگرش‌ها و مهارت‌هـا از فرد یـا گروهـی بـه فـرد یا گروه دیگـر برای ایجـاد تغییـرات در ساختارهای شناختی، نگرشی و مهارتی دانست (دهخـدا، ۱۳۴۷؛ صـدری، ۱۳۸۳، ص ۱۴). سـیف آموزش را هرگونه فعالیت یا تدبیر از پیش طـرح ریـزی‌شـده‌ای تعریـف می کند که هدف آن آسان کردن یادگیری در یادگیرندگان است (سـیف، ۱۳۸۶، ص۳۴). سـعیدی زفرقنـدی آموزش را از دیـدگاه جامعـه شناسـی، روش انتقال علـم و انطباق آن در شـرایط ویژه اجتماعی بـا نیازهای جامعه معرفی می کنـد. «هنـری پیـرن» اظهـار مـی دارد: «آمـوزش عبـارت اسـت از تغییراتـی که به منظور سـازگار شـدن بـا محیـط و بـر اثر تکـرار در رفتـار موجود زنـده پدید مـی آید.»

آنچـه آمـوزش نویـن را از تعلیـم و تربیـت سـنتی مشـخص و متمایـز می کنـد، تغییر فکر تربیـت آغازی بـه آمـوزش مـداوم در طـول زندگـی اسـت (سـعیدی زفرقنـدی، ۱۳۹۰، ص ۳۱)؛ بـه زعم فتحـی و اجاره گاه (۱۳۷۶) آمـوزش عبـارت اسـت از انتقال دانسـتنی ها، اطلاعـات و مهـارت هـا بـه فـرد بـه شـرطی کـه در او ایجـاد تغییـر کنـد (سـعیدی زفرقنـدی، ۱۳۹۰، ص ۳۱). آلـن گانیـه آمـوزش را روند حل مسـئله می داند کـه هـدف از آن تسـهیل یادگیـری فراگیرنـده اسـت. وی مـدرس را مسـئول آمـوزش مـی دانـد که بـا اتخاذ تدابیـر آموزشـی و مدیریتـی نقـش خـود را ایفـا مـی کنـد. تدابیـر آموزشـی تصمیمات و اعمالـی که مدرس بـه منظـور تسـهیل یادگیـری شـاگرد از مـواد آموزش اتخـاذ کنـد یـا انجـام می دهد.

مفهـوم درون زایـی و ویژگـی های سـاختار های درون زا

لغـت «درون زا» ریشـه در علـم گیاه‌شناسـی دارد. درون‌زا (اندوژن) گیاهی اسـت که با رشـد بافت آوندی و سـلولی در میـان بافـت هـای موجـود بـه گونـه ای نامنظـم نمو مـی کنـد (وی، ۱۹۹۴). درون‌زا به معنای نشـأت گرفتـن از و یـا رُسـتن درون و داخل چیزی می باشد(اسـلامی، ۱۳۹۱). اسـلامی ویژگـی هـای سـامانه های «درون زا» را، برخاسـتن از شـرایط موجود؛ توجه بـه «پس خوراند» ؛ سیسـتم بسـته معرفـی می نماید. تحقـق هـدف تعییـن شـده، از موضوعات مـورد تأکید در جریـان توسـعه نظـام آموزشـی بـر مبنـای رویکـرد درون زا مـی باشـد و برنامـه ریـزی دقیـق در چارچوب اهـداف برنامه هـای کلـی تعریـف شـده و بـا توجـه بـه بازخـورد هـای اخـذ شـده از سـامانه آموزشـی بـه صـورت مـداوم و پیوسـته انجـام شـده و به روز رسـانی مـی گـردد. از مشـخصه های ایـن سـامانه آموزشـی بـر اسـاس تعاریـف ارائـه شـده، توجـه بـه زمینـه های احاطـه کننـده اسـت در ایـن رویکرد آموزشـی، تعیین اهـداف، برنامـه ریـزی، تعییـن محتـوا و سـایر اقدامات مـی بایسـت بـر مبنای مفاهیـم حاکم بر فضـای مکانی و زمانـی موجـود شـامل ارزش هـا، باورهـا، تجربیـات و منطبـق بـا زمینه هـای اقلیمـی، کالبـدی، اجتماعـی، تاریخـی، و اقتصـادی می باشـد. لذا تمامـی مؤلفه های مـورد بحـث بـرای هـر زمینـه و شـرایطی بـه صـورت منحصـر بـه فرد و بـا توجه به شـرایط و مقتضیات خود صـورت پذیرفتـه و نمـی تـوان دسـتورالعملی از پیـش تعییـن شـده بـرای زیرمجموعـه هـای نظام آموزشـی، البتـه در چارجـوب اهـداف تعریف شـده تعریـف نمود و در یـک کلام مـی تـوان سـامانه آموزشـی درون‌زا را سـامانه ای تعریف نمود که برخاسـته از شـرایط موجود بـوده و در راسـتای اهداف و رسـالت های تعریف شـده و بـا توجـه به بازخوردهـای دریافتی و بـا بهره گیری از

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

تصویر ۲. نمودار نظام آموزش عالی؛ مأخذ: بازرگان، ۱۳۷۶

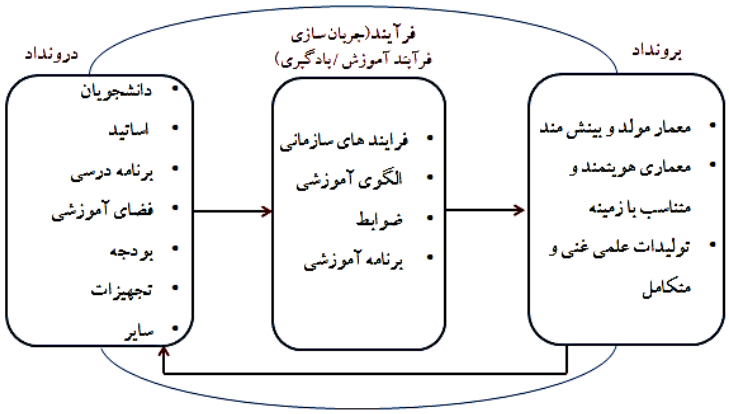
تمامی ظرفیت ها و پتانسیل های موجود در راستای تحقق اهداف سعی در تکامل چرخه تولید (معرفت، علم و صنعت) دارد. برای تعریف دقیق تر مفهوم «درون»، در این نظام آموزشی بایستی گفت که این مفهوم مناسبت دقیق و مشخصی با آن تعاریفی که از «مرزهای داخلی»، «تولیدات داخلی» و مفاهیم مشابه نداشته و قصد این سامانه، مرزبندی در این حوزه ها نمی باشد، بلکه در این سامانه هدف رشد و توسعه کیفی و کمی شرایط و زیرمجموعه های موجود می باشد و مشخصاً می توان گفت که «در نظام آموزشی درون زا» قصد، درون زایی در سامانه آموزشی، زمینه های احاطه کننده و زیرمجموعه های سامانه آموزشی از جمله دانشجویان و اساتید دانشگاهی است. در ادامه بحث از اصول و چارچوب های مورد نظر برای تحقق این اهداف سخن به میان خواهد آمد. نظر به تأکید الگوی آموزشی درون‌زا بر توجه به ساختار ها و زمینه های موجود، بر اساس تعریف ارائه شده از این الگو، در ادامه به ارائه یکی از تعاریف ارائه شده از نظام آموزشی و اجزاء آن که قرابت زیادی با نظام آموزشی موجود دارد می پردازیم:

نظام آموزش عالی و اجزاء آن

ویژگی برخاستن سامانه های درون‌زا، از میان شرایط موجود ما را ملزم به شناخت ساختارهای موجود آموزشی می نماید. برای تنویر و آشکارسازی موضوعات مرتبط با توسعه، برنامه‌ریزی توسعه، آموزش عالی و تعریف مفهوم نظام بر اساس تعریف بازرگان می تواند مؤثر مفید واقع شود. وی با بهره گیری از مفهوم نظام، آموزش عالی را بر چهار جز: زمینه (محیط)، درون داد، فرایند و برون‌داد، تعریف نموده که زمینه آموزش عالی همان محیط اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است که نظام آموزش عالی در آن مستقر می‌باشد. بر اساس این تعریف درون‌داد آموزش عالی شامل کادر علمی و پشتیبانی برنامه درسی، بودجه، فضای آموزشی، تجهیزات و امکانات و غیره است که باید در داخل نظام آموزش عالی نهاده شود تا هدف‌های موردنظر تحقق یابند (تصویر شماره ۲). فرآیند آموزش عالی با شیوه‌های سازماندهی و مدیریت منابع انسانی (شامل اعضای هیات علمی (و پشتیبانی)، روش‌های تدریس، چگونگی استفاده از منابع مالی و امکانات فیزیکی سروکار دارد. بدین ترتیب چندین فرآیند درباره نظام آموزش عالی مورد نظر قرار می‌گیرد: فرآیند سازمانی، فرآیند-تدریس یادگیری و فرآیند انجام سایر فعالیت‌ها. شناخت فرآیندهای آموزش عالی به ما کمک می‌کند که برای هریک از آن ها مطلوبترین اقدامات را طراحی کرده و به اجرا درآوریم. برون‌داد آموزش عالی محصول آن است که عبارت است از تولید دانش نو، ب: تربیت نیروی انسانی متخصص و کارآزموده، عرضه، خدمات به جامعه. (بازرگان، ۱۳۷۶، صص ۴۳-۴۴).

از جنبه دیگری، برون‌داد آموزش عالی را می‌توان

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

تصویر ۳. نمودار نظام آموزش معماری؛ مأخذ: نگارنده بر اساس نمودار بازرگان، ۱۳۶۹.

تحت سه عنوان زیر در نظر گرفت: برون‌داد علمی (تولید دانش)، برون‌داد اقتصادی (تربیت نیروی انسانی متخصص و عرضه خدمات مشورتی که تولید را یاری دهند) و برون‌داد فرهنگی- اجتماعی (پرورش ارزش‌های موردنظر جامعه در افراد، تولید ارزش های اجتماعی و امثال آن).

اگر بخواهیم مدل ترسیم شده برای نظام آموزش عالی را برای رشته معماری تدقیق نماییم، برونداد هایی که می توان از سیستم توقع داشت، شامل معمار مولد و بینش‌مند؛ معماری هویتمند و تولیدات علمی غنی و متکامل خواهد بود که در صورت بررسی دقیق تر موضوع خواهیم دید که در واقع محصولات معماری و تولیدات علمی از جمله تولیدات معمار مولد و واجد بینش جامع تلقی می گردد. لذا بر این اساس هدف اصلی این رویکرد آموزشی «پرورش معمار» تعریف می گردد. در فرآیند «پرورش معمار» هدف را بر تولید «معمار» قرار داده و مستلزم پذیرش آن است که «معمار» است که «معماری» را خلق خواهد نمود و در آن بدون هدف گزاری بر ارائه شکل و تعریفی خاص از معماری، به کشف و پرورش ویژگی ها و استعدادهای دانشجویان می پردازد (حجت، ۱۳۸۲).

در الگوی آموزشی که هدف آن «پرورش معمار» است دیگر نمی توان به ارائه یک سویه اطلاعات و داده ها به دانشجویان امید داشت و در آن جریان آموزش بایستی به صورت دو سویه و رفت و برگشتی تعریف شود و به عبارتی می توان گفت که اتخاذ چنین رویه ای نسبت به آموزش مستلزم نوعی از جریان سازی فرآیند آموزش و یادگیری و کسب دیدگاهی جامع نسبت به تمامی ابعاد وجودی و حرفه‌ای در گذشته (باورها، زمینه ها و شرایطی که دانشجویان از گذشته با خود دارند)، و آینده (حیات فردی و اجتماعی پیش روی دانشجویان) و حال (برنامه ریزی فعلی سامانه آموزشی برای رشد دانشجویان) می باشد. نگاه به دانشجو به مثابه انسان در مسیر رشد و کمال، در این رویکرد آموزشی، منجر به اتخاذ جامعیت در نگاه خواهد گردید. لذا در رویکرد آموزش درون‌زا می‌باید که ابتدا ساحت های تأثیر گذار در پرورش معمار شناخته شود، سپس به اتخاذ رویکرد و تدوین برنامه در خصوص هر یک از ابعاد پرداخته شود. در مسیر اعتلای هر چه بیشتر نظام آموزش معماری علاوه بر پیش فرض-های رویکرد آموزشی درون زا، شناخت مشکلات مبتلابه نظام آموزشی جاری و ارائه راهکارهایی برای رفع یا کاستن از شدت عوارض ناشی از آن ها می تواند مؤثر واقع شود.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

به تعبیر دیگر ارائه هرگونه مدل آموزشی یا راهکار آموزشی در گام نخست مستلزم شناخت مسائل و مشکلات موجود در سامانه آموزشی خواهد بود که در این مقاله از بین این اجزاء به بررسی مشکلات و مسائل آن دسته از اجزایی از نظام آموزش معماری خواهیم پرداخت که می‌توان با تغییر نگاه و رویکرد و برنامه‌ریزی در آن تأثیرگذار بود (تصویر شماره ۳).

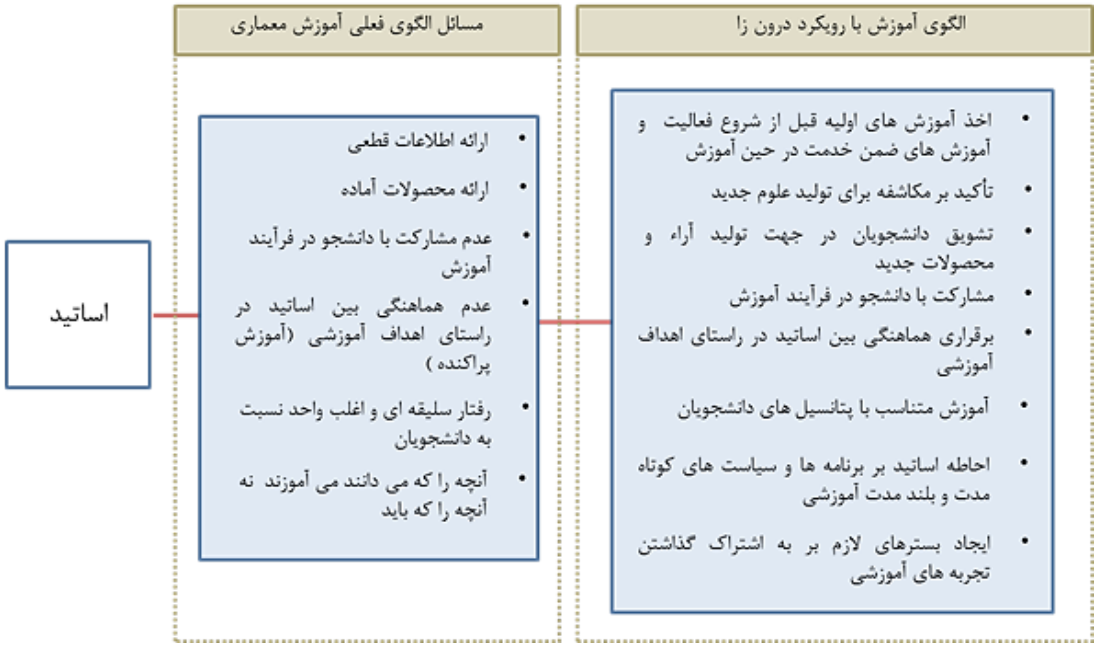
آسیب شناسی اجزاء نظام جاری آموزش معماری و راهکارهای سامانه آموزش معماری با رویکرد درون‌زا برای حل آن مسائل

از میان اجزاء معرفی شده در نظام جاری آموزش معماری در این مقاله سعی می شود به بررسی اجزایی بپردازیم که در شرایط موجود می توان با اتخاذ سیاست هایی به رشد و تغییر در آن امیدوار بود. این اجزاء مشتمل بر اساتید، دانشجویان، محتوای آموزشی، محیط آموزشی و برنامه آموزشی می باشد که در ادامه آسیب شناسی به بررسی راهکارهای پیشنهاد شده برای رفع این موانع خواهیم پرداخت.

اساتید

تمایل به سمت تولید انبوه در جریان الگوی فعلی آموزش معماری و تأکید بر عقل‌گرایی و عدم توجه به سطوح مختلف معرفتی سبب گردیده که جریان آموزش به‌سوی ارائه اطلاعات قطعی و معلوماتی که درستی آن از قبل پذیرفته شده به دانشجویان سوق پیدا کند. به دیگر سخن در این الگوی آموزشی اساتید در پی ارائه پاسخ‌های درست به سؤال‌هایی می باشند که احتمالاً دانشجویان در جریان زندگی حرفه‌ای با آن مواجه خواهند شد. این موضوع موجبات تبدیل سامانه آموزشی را به سمت سامانه ای حافظه‌محور فراهم نموده است و مانع از مهیا شدن زمینه‌های بهره‌گیری از تمامی ظرفیت‌های ذهنی دانشجویان خواهد گردید. اساتید دراین الگوی آموزشی براساس سوابق و تجارب و ذهنیاتی که از موضوعات درسی داشته و برمبنای سرفصل دروس مورد تصویب نسبت به تنظیم محتوای درسی و برنامه آموزشی برای تمامی دانشجویان به‌صورت واحد اقدام می‌نمایند که این مسأله باعث کاهش انگیزه در دانشجویان در فرایند یادگیری می‌شود. این موضوع با توجه به تفاوت‌ها و ویژگی‌های دانشجویان در سبک‌های ذهنی و حتی ویژگی های جسمی و فیزیولوژیک و همچنین اختلاف سطح فعلی ایشان در بهره‌مندی از علوم، فنون و هنرها نیازمند توجه ویژه می‌باشد. اگر به این موارد عدم توجه برخی از اساتید به اهداف و برنامه‌های آموزشی و سرفصل‌های تعریف شده برای دروس و عدم هماهنگی بین اساتید در نظام آموزشی را نیز بیفزاییم، می‌توان توقع داشت که این موضوعات منجر به ارائه آموزش‌های پراکنده و گاه غیر همسو به دانشجویان گردد که در این شرایط دانشجو به‌درستی و به‌صورت کامل جایگاه موضوعات درسی و ارتباط میان آن ها را به‌درستی درنیافته و به نوعی سردرگمی و بلاتکلیفی دچار شوند. در سامانه آموزش با رویکرد درون‌زا، اساتید قبل از تصدی سمت آموزشگری می‌بایست از آموزش‌های اولیه، به منظور آشنایی با اهداف، برنامه‌ها و روش‌های آموزش معماری در حوزه‌ها و مراتب مختلف، ویژگی‌ها و تفاوت‌های دانشجویان و نحوه تعامل با ایشان در فرآیند آموزش بهره‌مند گردند. نظر به تعریف اهداف «تولید محصولات علمی و معماری غنی، هویتمند و متکامل» به‌عنوان اهداف ثانویه نظام آموزش معماری و اهمیت مکاشفه برای تولید آراء و محصولات جدید، لزوم تأکید بر سطح معرفت شهودی در کنار معرفت منطقی و حسی و الگوی تفکر جانبی در کنار تفکر عمودی محرز می‌گردد. تنظیم محتوای آموزشی، برنامه و روش آموزشی در این رویکرد از سوی اساتید با مشارکت دانشجویان و دیگر اساتید و براساس ویژگی‌ها و ظرفیت‌های دانشجویان صورت می پذیرد. همچنین در راستای تکامل و اعتلای سیستم آموزشی اساتید در ساختار منتج از رویکرد درون‌زا در آموزش معماری می بایست نسبت به اشتراک‌گذاری

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

تصویر ۴. نمودار بررسی تطبیقی مسائل مرتبط با الگوی فعالیت اساتید در سامانه جاری آموزش معماری و پیشنهادات رویکرد درون‌زا برای رفع آن ها؛ ماخذ: ترسیم نگارندگان.

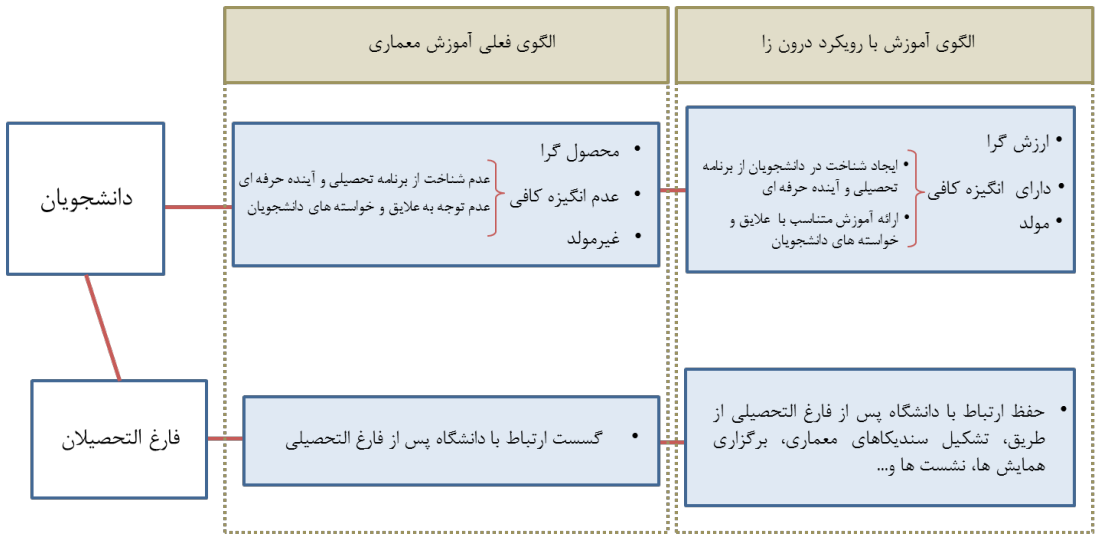
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۴ پاییز ۹۵
No.44 Automn 2016

تجربیات خود از طریق بسترهای فراهم شده اقدام نمایند.

دانشجویان

با جایگزین شدن الگوی آکادمیک به جای الگوی سنتی آموزش معماری با الگوی آکادمیک به‌تدریج تعداد دانشجویان تحت نظر اساتید رو به افزایش گذاشت که به تبع آن از میزان توجه و تمرکز اساتید بر کیفیت آموزش دانشجویان کاسته شد. از طرفی تغییر شرایط جامعه، نیازها و الگوی زندگی ایشان، افزایش جمعیت و بعدها وقوع جنگ (و افزایش نیاز به تولید سریع مسکن به تبع آن) در کنار شرایط نظام آموزشی من جمله نظام آتلیه‌ای طراحی معماری؛ در مجموع موجب جدایی و انفکاک معماران و بهره‌برداران از یکدیگر و کاهش توجه به خواسته‌ها، ویژگی‌ها و نیازهای بهره‌برداران و شرایط زمینه‌های حدوث آثار معماری و تمرکز بر کمیات به جای کیفیات گردید. تأثیر این تغییر رویکرد در سیستم آموزش معماری نیز به‌صورت محسوس مشاهده می‌گردد تا جایی که محصول‌نگری جایگزین فرایندمحوری و تأکید بر سرعت و حجم تولیدات تا حد زیادی جایگزین کیفیت محصولات گردید. این موضوعات به تدریج موجب ایجاد تلقی از محصولات معماری می توان به عنوان محصولات مستقل از زمینه و ارزش ها و باورهای فردی و اجتماعی شده است. این مسأله علی الخصوص در قشر دانشجویان، موجب نوعی بی توجهی به «مکاشفه و تحقیق برای شناخت زمینه های دربرگیرنده و باورها و ارزش های موجود» گردیده و به گونه ای نگرش سطحی نسبت به موضوعات مورد طرح در فرآیند تحصیل انجامیده تا جایی که در بسیاری از موارد، دانشجویان دیگر حتی تولید معماری واجد کیفیت مناسب در نقطه هدف قرار نداشته، بلکه هدف برای ایشان اخذ بازخورد مناسب از اساتید در فرایند سنجش محصولات ایشان تعریف می گردد. علاوه بر موارد فوق، عدم اشراف و بی‌اطلاعی دانشجویان معماری از برنامه‌ها و اهداف آموزشی، آینده شغل و لوازم و ابزار و لوازم تصدی جایگاه معمار در کنار بی‌توجهی سیستم آموزشی به ویژگی‌ها و خواست‌های دانشجویان؛ می تواند موجب ایجاد نوعی سردرگمی و بی‌انگیزگی در مواجهه با سرفصل‌های مختلف

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

تصویر ۵. نمودار بررسی تطبیقی مسائل دانشجویان در سامانه جاری آموزش معماری و پیشنهادات رویکرد درون‌زا برای رفع آنها؛ ماخذ: ترسیم نگارندگان.

آموزشی در دانشجویان گردد، چرا که دانشجو موفق به درک کامل ارتباط اجزاء با یکدیگر در راستای اهداف مورد نظر نمی‌گردند و ایجاد نوعی تلقی رفع موانع از فرایند تحصیل به جای تلاش در جهت کسب ابزارهای تولید براساس ابعاد و حوزه‌های فعالیت یک معمار، امری بسیار محتمل و منطقی می‌نماید. در این شرایط دانشجویان احتمالاً بیشتر تمرکز خود را به‌جای شناخت خود و ویژگی‌های زمینه‌های دربرگیرنده و شکوفایی توانایی خویش در راستای تولید محصولات علمی و معماری بر دفع موانع موجود و کسب نتیجه بالاتر در فرایند ارزیابی معطوف می‌نمایند. مسأله دیگر گسست ارتباط نظام آموزش با فارغ‌التحصیلان می‌باشد. دانشگاه در نظام فعلی آموزش معماری، رسالت خود را صرفاً محدود به دوران تحصیل دانشجویان می‌داند. این عدم پشتیبانی دانشگاه پس از فارغ‌التحصیلی، از طرفی موجب هدررفت نیروی انسانی متخصص و عدم ساماندهی و به‌کارگیری آنان در جهت کسب منافع و تأمین نیازهای جامعه شده و از سوی دیگر ممکن است موجبات عدم برخورداری از جایگاه شایسته یک معمار را فراهم آورد. این در حالیست که بنای رویکرد آموزشی درون‌زا، بر توجه به رشد دانشجو در کنار تولید محصول علمی و معماری با کیفیت قرار گرفته است. برای پرورش دانشجویان ابتدا بایستی در ایشان انگیزه حرکت در جهت رشد و پویایی ایجاد گردد.

دانشجویان در این سامانه آموزش، با اهداف و برنامه آموزشی و آینده حرفه‌ای خود آشنا شده و ارتباط هر یک از مفاد درسی با اهداف موصوف و در جهت رفع نیازهای پیش رو در حرفه معماری را درمی‌یابند. در فرایند آموزش با این رویکرد، تنظیم محتوا، روش و برنامه‌ریزی و حتی سنجش به تناسب استعدادها و ویژگی ها و نیازهای پیش رو برای هر دانشجو صورت پذیرفته و دانشجو به شناخت ازخود، شرایط دربرگیرنده، رسالت خود و ابزارهای تحقق آن رسالت‌ها، اصول تعیین‌کننده و زمینه‌های دربرگیرنده دست یافته و در این فضا دارای آزادی عمل بوده تا با ابتنای بر این موارد با بهره‌گیری از توانایی‌های خود به آفرینشگری بپردازد. در نتیجه دانشجویان در این سیستم به‌عنوان عناصری مولد تلقی می‌گردند. الگوی آموزش درون‌زا در پی حفظ ارتباط خود با قشر فارغ‌التحصیلان دانشگاهی می‌باشد. این ارتباط می‌تواند از طرق مختلف از جمله برگزاری همایش‌ها، نشست‌های علمی و

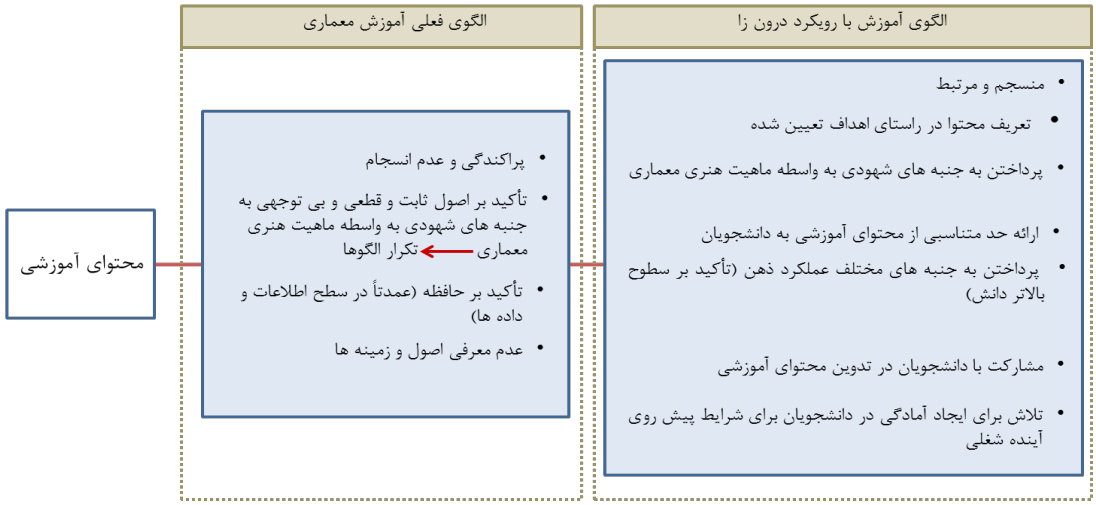
[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

تخصصی باشد که از این طریق مسائل و مشکلات راهکارها، نیازها و رویکردهای جدید در زمینه‌های حرفه‌ای معرفی و به اشتراک گذاشته می‌شود که نتایج آن می‌تواند در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی‌های آتی دانشگاه مؤثر باشد. پیشنهاد دیگر در این زمینه، تشکیل سندیکاهای حرفه‌ای معماری جهت برقراری تعاملات مؤثرتر دانشگاه و جامعه حرفه‌ای مرتبط با صنعت ساختمان می‌باشد. در ساختار فعلی فارغ‌التحصیلان دانشگاهی با مشکلاتی در کسب موقعیت مناسب در جامعه حرفه‌ای مواجه می‌باشند که از طریق این ساختار پیشنهادی دانشجویانی که از سیستم آموزشی فارغ‌التحصیل می‌گردند می‌توانند تحت نظارت معماران باسابقه مشغول به فعالیت گردند و به‌تدریج در محیط واقعی کار با ابعاد گوناگون حرفه معماری آشنا می‌شوند. سندیکاهای معماری می‌تواند با کارکردهای تخصصی مختلفی برای بررسی دقیق‌تر موضوعات بپردازند که در مجموع می‌توان از ظرفیت موجود در آن برای انتقال بازخوردهای زمینه‌ها و جامعه حرفه‌ای و استفاده از آن در جهت تکامل رو به جلوی سیستم آموزشی بهره برد.

محتوای آموزشی

در الگوی جاری آموزش معماری، در اغلب دانشکده های معماری، هدف بر این قرار گرفته که تمامی اندوخته های مورد نیاز یک معمار در کلیه حوزه‌ها را در قالب محتوای آموزشی به دانشجویان ارائه داده و دانشجویان پس از کسب اشراف و تبحر لازم نسبت به تمامی حوزه‌ها از آن رشته فارغ‌التحصیل گردند. این رویه ممکن است در برخی از رشته‌های تخصصی که حوزه محدودی را دربرمی‌گیرند مقدور باشد، اما تحقق این رویکرد نظر به ماهیت بینارشته‌ای و فرارشته‌ای و حوزه‌های بسیار وسیع مرتبط با این رشته امری بعید به نظر می‌رسد و موجب پراکندگی و عدم انسجام در ارائه مطالب خواهد گردید. این موضوع در صورت عدم اتخاذ تدابیری برای رفع این موضوعات به نوعی از آموزش سطحی خواهد انجامید. از دیگر مسائل الگوی جاری آموزش معماری، تکرار الگوهای پیشین و غیر مولد بودن اساتید و دانشجویان در زمینه تولید علم و الگوهای معماری است که از جوانب مختلفی از جمله تأکید الگوی فعلی آموزش بر ارائه اطلاعات قطعی به دانشجویان و پذیرش آن از سوی دانشجویان ریشه می‌گیرد. تمرکز الگوی جاری آموزشی بر الگوهای تفکر عمودی بوده و فرصت کافی برای ظهور و بروز اندیشه‌های جانبی در اختیار دانشجویان گذاشته نمی‌شود. این در حالی است که ماهیت هنری و خلاقه رشته معماری در کنار جنبه‌های علمی و فنی این رشته، بهره‌گیری از جنبه‌های شهودی و حسی معرفت انسانی را توأمان با تفکر منطقی و الگوی تفکر جانبی را در کنار الگوی تفکر عمودی، ایجاب می‌نماید. بر اساس تحلیل های صورت گرفته توسط نگارندگان این مقاله بر روی محتوای کنونی آموزش معماری بر اساس سرفصل های مصوب آموزشی (در مقطع کارشناسی رشته مهندسی معماری)؛ محتوای آموزشی این رشته بیشتر به حجم معلومات و دانسته های دانشجویان می افزاید و حافظه دانشجویان را بیشتر هدف قرار داده است و کمتر به دانشجویان فرصت شناسایی ارزش ها، باورها، اعتقادات، خاطرات و... دیگر مظاهر ایدئولوژیک و در یک کلام خویشتن شناسی را می دهد که البته دانش به مراتب پایدارتری از گونه نخست خواهد بود . همچنین اهمیت زمینه های احاطه کننده در فرآیند خلق اثر معماری، ایجاب می کند که سهم متناسبی از زمان و حجم مطالب آموزشی را به شناخت آن ها اختصاص داده تا علاوه بر پایدار سازی مطالب آموخته شده، دانشجو را برای مواجهه با شرایط و موقعیت های آینده در کسوت یک معمار حرفه مند، آشنا نماییم. در سامانه آموزش معماری با رویکرد درون زا، تلاش بر آن است تا محتوای آموزشی دروس مختلف ضمن حفظ انسجام و ارتباط با یکدیگر، در جهت اهداف تعیین شده تعریف شود. تنظیم محتوای مورد ارائه در این الگوی آموزشی، با هماهنگی و مشارکت

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

تصویر ۶. نمودار بررسی تطبیقی مسائل موجود در محتوای آموزشی سامانه جاری آموزش معماری و پیشنهادات رویکرد درون‌زا برای رفع آن ها؛ ماخذ: ترسیم نگارندگان.

دانشجویان صورت می‌پذیرد؛ چرا که به‌طور کلی، این الگوی آموزشی در تلاش است تا دانشجویان را برای مواجهه شرایط آینده حرفه ای مهیا نماید. دانشجویان بر اساس علایق، توانمندی ها، شرایط و به تناسب اهداف و آینده شغلی پیش رو در تنظیم محتوای درسی این رشته مشارکت می‌نماید. لذا توجه به شرایط، ویژگی‌ها، پتانسیل‌ها، خواسته‌ها و تمایلات دانشجویان در تنظیم محتوای آموزشی از بایسته‌های این رویکرد آموزشی است. این رویکرد آموزشی به هیچ عنوان در پی ارائه همه مطالب موجود نبوده و مسأله‌محور بودن این رویکرد سبب شده تا تأکید عمده این رویکرد بر آموزش اصول و قواعد کلی در قالب زمینه‌ها می‌باشد. لذا در این رویکرد حد متناسبی از محتوای آموزشی که عمدتاً ناظر به اصول ثابت و سطوح بالاتر علم به دانشجویان ارائه می‌گردد. همچنین ماهیت هنری و خلاقه معماری سبب می‌گردد تا در این رویکرد آموزشی در کنار پرداختن به سطوح منطقی معرفت انسانی به معرفت حسی و شهودی دانشجویان معماری نیز تأکید گردد.

محیط آموزشی

در این مقاله مفهوم «محیط آموزشی» هم «محیط اجتماعی» درون نظام آموزشی و جامعه دربرگیرنده آن و هم «محیط فیزیکی و کالبدی» را شامل می‌گردد.

محیط کالبدی

عدم تناسب موجود بین حجم فضاهای آموزشی و تعداد دانشجویان از تبعات افزایش حجم جذب دانشجویان در دانشکده‌های معماری بوده تا جایی که بسیاری از دانشگاه‌ها، پاسخگوی نیاز دانشجویان حتی از نظر حجم فضاهای مورد نیاز به‌عنوان یکی از اساسی‌ترین و بدیهی‌ترین امکاناتی که دانشگاه‌ها بایستی برای دانشجویان تأمین نماید نیز نمی‌باشند. این نیاز با توجه به ماهیت رشته معماری و جنبه‌های مختلف فعالیت این رشته محدود به کلاس‌های آموزشی نبوده و فضای کارگاه‌ها، آتلیه‌ها و... را نیز دربرمی‌گیرد. از طرف دیگر توجه به جنبه‌های مشارکتی در کنار جنبه‌های فردی فعالیت دانشجویان، پیش‌بینی فضاهایی جهت بسترسازی این نوع تعاملات را ضروری می‌نماید. فضاهایی که در آن امکان همکاری و فعالیت های مشترک، مباحثه و مناظره در ابعاد مختلف را بین دانشجویان با یکدیگر و نیز دانشجویان و کادر آموزشی فراهم می‌آورد. این فضاها حتی می‌تواند به‌عنوان محور جهت‌دهنده به سایر فعالیت‌های آموزشی دانشگاه ایفای نقش نماید. حتی می توان

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

تصویر ۷. نمودار بررسی تطبیقی مسائل موجود در محیط های آموزشی سامانه جاری آموزش معماری و پیشنهادات رویکرد درون‌زا برای رفع آن ها؛ ماخذ: ترسیم نگارندگان.

مشارکت دانشجویان را در جریان بهسازی و توسعه فضاهای دانشگاهی به کار گرفت که هم موجب تقویت تجربه ساخت در دانشجویان گردد و هم سبب ایجاد نوعی حس تعلق و انگیزه در آن ها می‌شود که این فرصتی است که درحال حاضر در بسیاری از دانشگاه‌ها به دست فراموشی سپرده شده است. برنامه رویکرد درون‌زا برای بهسازی و ساماندهی محیط کالبدی آموزش معماری بر آن است که در کنار پیش‌بینی حجم متناسب کلاس‌ها با تعداد دانشجویان، الگوی طراحی آن نیز مطابق با عملکرد فضای آموزشی و نیاز دانشجویان باشد. بر اساس تحقیقات انجام شده در صورتی که محیط آموزشی صرفاً به محیط‌های بسته آموزشی محدود نشده و به‌صورت ترکیبی از فضاهای باز، بسته و نیمه‌محصور (بینابین) پیش‌بینی گردد، راندمان تحصیلی دانشجویان به نحو قابل ملاحظه‌ای پیشرفت می‌نماید. این موضوع همچنین موجب افزایش غنای تجربه فضایی دانشجویان می‌گردد و از آنجا که تأکید کافی بر تجربه‌های ساخت در کنار جنبه‌های تئوری و آتلیه‌ای معماری از بایسته‌های آموزش معماری باشد؛ لازم است در این الگوی آموزشی اقدام لازم جهت فراهم آمدن محیط‌های کارگاهی مناسب برای دانشجویان صورت پذیرد.

محیط اجتماعی

ماهیت حرفه معماری به گونه‌ای است که طی آن تعاملات اجتماعی بین معمار و سایر متخصصان مرتبط و نیز اقشار مختلف اجتماعی امری بایسته و حتمی است. بر این اساس اگر هدف دانشگاه زمینه‌سازی برای رشد دانشجوی معماری در تمامی زمینه‌ها باشد، اهمیت زمینه‌سازی برای تقویت تعاملات اجتماعی در دانشجویان آشکار می‌گردد. از این زاویه، اساساً دانشگاه می‌تواند به‌عنوان بستری جهت ایجاد تعاملات اجتماعی دانشجویان ایفای نقش کند. این تعاملات می‌تواند میان دانشجو با دیگر دانشجویان، کادر علمی دانشگاه، محیط حرفه‌ای (از طریق سندیکاهای معماری) و حتی اقشار مختلف اجتماعی رخ دهد. لذا در این راستا برنامه آموزشی دانشگاه باید به گونه‌ای تنظیم گردد که در آن زمینه بروز حد متناسبی از رفتارهای فردی و اجتماعی فراهم شود.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

برنامه آموزشی

در بررسی برنامه آموزشی به‌صورت کلی می‌توان عوامل مورد بررسی را در دو دسته «ویژگی‌های کلی» و «مراحل» آن تقسیم‌بندی کرد.

ویژگی‌های کلی

برنامه آموزشی نظام فعلی آموزش معماری در حوزه ویژگی ها از مسائل و مشکلاتی برخوردار است که در ذیل به کلیاتی در این باره اشاره خواهد گردید: جریان یک‌سویه آموزش و بدون مشارکت با دانشجویان یکی از اساسی‌ترین مسائل این الگوی آموزشی می‌باشد. تلقی این رویکرد نسبت به دانشجو مشابه رویکرد هایی است که نگاه به دانشجو در آن‌ها به‌مثابه ظرف تهی از معلومات بوده لذا سعی بر ارائه مطالب و انباشته نمودن ذهن ایشان از معلومات بوده که به روشی همانند سامانه های مبتنی بر تولید انبوه، به صورت ارائه محصولات آماده به دانشجویان می‌باشد که به ناچار بر اساس چنین نگاهی به ویژگی‌ها و پتانسیل‌های دانشجویان، سطح بهره‌مندی ایشان از علوم، هنرها و مهارت‌های مورد نیاز و ویژگی های زمینه های احاطه کننده نمی توان توجه کافی داشت و آموزش به صورت یکسان و واحد به ایشان ارائه می گردد. همچنین سرعت و حجم آموزه‌ها درسی در این الگوی آموزشی باعث می‌شود که به کمیات اکتفا شده و کمتر به کیفیات پرداخته شود.

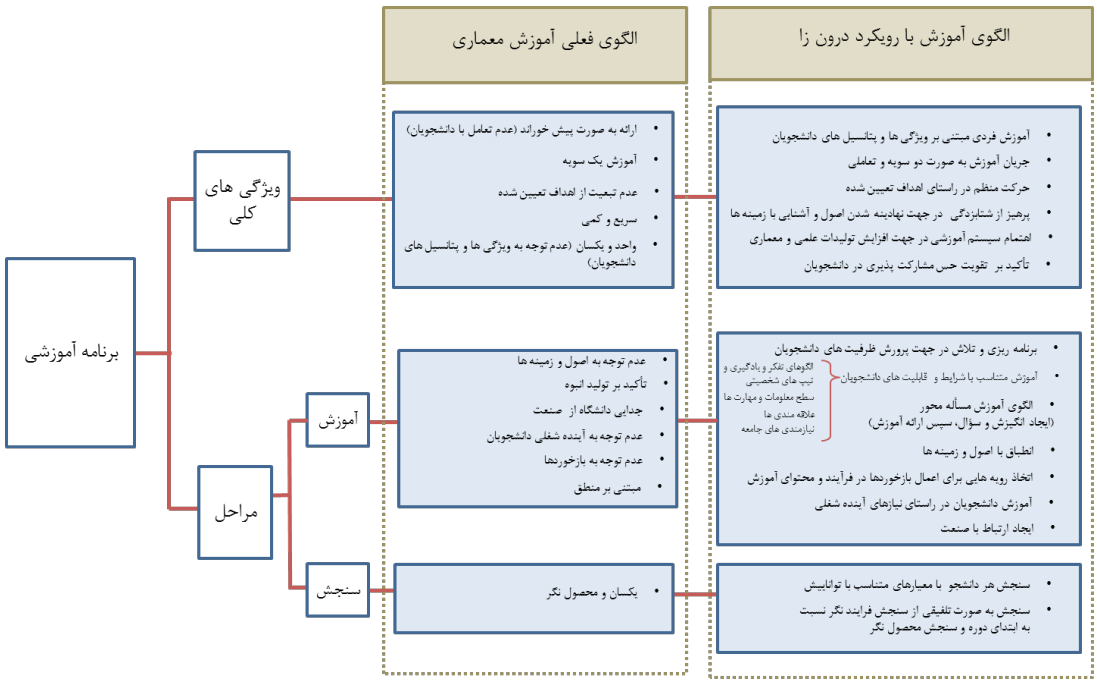
مراحل آموزشی

اگر بخواهیم مراحل برنامه آموزش جاری را دسته‌بندی کنیم می‌توانیم به مرحله «پذیرش»، «آموزش» و «سنجش» اشاره نماییم. از میان این سه مرحله، مرحله «پذیرش» در موضوع بررسی این مقاله قرار نمی‌گیرد. در الگوی فعلی آموزش معماری مراحل «آموزش» و «سنجش» به‌صورت متوالی برگزار می‌گردد که در ادامه به اختصار به بررسی مسائل و مشکلات این دو حوزه خواهیم پرداخت.

مرحله آموزش

مرحله آموزش همان‌گونه که قبلاً نیز بدان اشاره گردید متأثر از نظام تولید انبوه برگرفته از نهضت مدرن بوده و دانشجویان در این نظام با روشی یکسان و به شیوه‌ای سریع و کمی از آموزه‌های ارائه شده بهره‌مند می شوند. در این سیستم آموزشی به «اصول» و «ارزش‌ها» و «باورها» فردی و اجتماعی و «اصول حرفه‌ای» این رشته توجه کافی نشده و به «زمینه‌ها»ی فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، کالبدی، اقلیمی و... که هر یک ساختاردهنده و انتظام‌بخش وجهی از محصولات معماری می‌باشند، به نحو درخور پرداخته نمی شود. از دیگر سوی، به نظر می‌رسد که سیستم جاری آموزش معماری از نظام جاری تولید و توسعه محصولات معماری در کشور غافل بوده و در ارتباط دانشگاه و صنعت نوعی گسست ایجاد شده است. در این شرایط صنعت کمتر در جهت دستاوردهای روز علمی سوق نموده و نظام آموزش نیز از اخذ برخوردهای لازم بازمی‌ماند. ابتناء این الگو بر سطح علوم منطقی از میان سطوح مختلف معرفتی از دیگر موضوعات موجود در این زمینه می‌باشد. این در حالیست که در الگوی آموزش معماری تعریف شده بر پایه رویکرد درون زا، در تلاش است تا با کسب شناخت نسبت به هر دانشجو، ظرفیت‌های آن ها را شناسایی کرده و برای پرورش آن ظرفیت‌ها برنامه‌ریزی نماید، در این راستا محتوا، برنامه و روش‌های آموزش به صورت فردی به تناسب الگوهای تفکر، یادگیری و تیپ شخصیتی هر دانشجو، سطح مهارت و معلومات ایشان و باورها و زمینه‌های دربرگیرنده، اهداف و زمینه های مورد علاقه ایشان و با توجه به نیازهای جامعه تنظیم می‌گردد. این الگوی آموزشی مسأله‌محور است، یعنی به جای سعی در ارائه «پاسخ» به پرسش‌های احتمالی دانشجویان؛ در پی ارائه «بینش» لازم برای تشخیص مسائل و راه‌حل‌ها آن به دانشجویان می‌باشد، لذا جریان آموزش در این رویکرد به نهادینه شدن اصول حرفه‌ای و آشنایی با ارزش‌ها و باورهای فردی و

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

تصویر ۸. نمودار بررسی تطبیقی مسائل موجود در برنامه آموزشی سامانه جاری آموزش معماری و پیشنهادات رویکرد درون‌زا برای رفع آن ها؛ ماخذ: ترسیم نگارندگان.

اجتماعی و زمینه‌های دربرگیرنده تأکید دارد. توجه به شرایطی که دانشجویان برای فعالیت در آماده گردند و شناسایی نیازها و شرایط آن از یک طرف و نقش و حوزه فعالیت معماران از طرف دیگر و لزوم ارائه آموزش‌هایی برای مهیا نمودن دانشجویان برای مواجهه با آن شرایط را محرز می‌نمایند. از آنجا که لازمه تحقق اهداف مورد نظر در آموزش معماری با رویکرد درون‌زا داشتن انگیزه در دانشجو جهت طی این مسیر باشد، در این الگوی آموزشی سعی بر آن است که ابتدا انگیزش لازم در دانشجو برای کسب محتوای آموزشی ایجاد شود سپس مواد آموزشی در زمینه‌های تعیین شده به ایشان ارائه گردد. مهم‌ترین راهکار افزایش انگیزه در این رویکرد آموزشی ایجاد سؤال در ذهن ایشان از میان مسائل احاطه‌کننده است؛ چرا که با ایجاد سؤال، تلاش برای یافتن پاسخ برای آن به حکم فطرت و غریزه انسانی آغاز خواهد گردید. نقش بازخوردهایی که از طریق جامعه حرفه‌مندان، دانشجویان و فارغ‌التحصیلان دانشگاهی و اقشار مختلف اجتماعی دریافت می‌گردد با توجه به تأثیری که در اعتلا و پیشرفت نظام آموزشی خواهند داشت، بسیار حائز اهمیت می باشد.

مرحله سنجش

مرحله «سنجش» از مراحل آموزشی فعلی نیز همانند مرحله آموزش، به نوعی یکسان‌نگری و عدم توجه به ویژگی ها و تفاوت‌های دانشجویان مبتلا می باشد. از دیگر مسائل موجود در این زمینه می توان به «ارزیابی محصول‌نگر» در دانشکده‌های معماری اشاره نمود. در این رویکرد معیارهای ارزیابی برای سنجش محصولات تولید شده توسط دانشجویان تعیین می‌گردند و توجه چندانی به نحوه رشد دانشجویان در این فرایند نمی‌شود. در الگوی آموزشی مبتنی بر رویکرد درون‌زا، سنجش به تناسب توانایی‌ها ویژگی‌های هر دانشجو، به‌صورت فردی انجام می‌پذیرد و از آن جا که هدف این الگو «پرورش معمار» تعریف شده، لذا سنجش میزان رشد دانشجو در خلال هر دوره نیز می‌بایست در کنار سنجش محصولات تولید شده دانشجویان مد

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

نظـر قـرار گیرد.

اصول آموزش معماری با رویکرد درون زا

جامعیت

نخسـتین و بنیادی ترین اصـل از اصول رویکرد درون‌زا در آمـوزش معمـاری «اصـل جامعیت» می باشـد؛ چرا کـه در ایـن رویکرد، تلقی از دانشـجو به عنوان انسـانی بوده که می بایسـت در جهت کمال انسـانی، در مسـیر حرفـه معمـاری گام بردارد و به رشـد و تعالی انسـانی در مقـام یـک معمار نایل آید، در این راسـتا لازم اسـت کـه زمینـه سـازی در جهت رشـد وی در تمامـی ابعاد وجـودی انجام پذیـرد و نظر به تعریف هـدف «پرورش معمـار» برای این الگو، لازم اسـت تمامـی دغدغه های موجـود در زمینـه اعتـلای وجودی دانشـجو به سـمت تجلـی آن در زندگـی حرفـه ای پیش روی دانشـجوی معمـاری به عنـوان «معمـار» متمرکز گردد. بر اسـاس آنچـه ذکـر گردیـد مـی تـوان ادعـا نمـود کـه رشـد دانشـجوی معمـاری بـدون شـناخت و توجـه و تأکیـد بـر تمامـی ابعـاد و شـرایط تأثیـر گـذار در ایـن فرآیند محقـق نمـی گـردد، لذا می بایسـت بـرای برنامه ریزی در ایـن حـوزه، در ابتـدا نگاهـی جامـع نگر بـه مفاهیم و موضوعـات در ارتبـاط با دانشـجویان و همچنین ابزار هـای مـورد نیـاز بـرای ایشـان در ایـن مسـیر داشـت. بـه تعبیـر دیگـر، هدف «پـرورش معمـار» ایجـاب می کند که گسـتره آمـوزش محدود به محیط دانشـگاهی نبـوده و سـعی بـر آن اسـت تـا برنامه آموزشـی نگاهی همـه جانبـه بـه تمامـی وجـوه زندگـی شـامل ابعـاد فـردی، اجتماعـی، حرفـه‌ای و آمـوزش دانشـجوی معمـاری داشـته باشـد که می تـوان این جامعیـت را با ابعاد مختلف فلسـفه اسـلامی (شـامل هسـتی شناسی، معرفـت شناسـی، انسـان شناسـی و جهـان شناسـی) مقایسـه نمود.

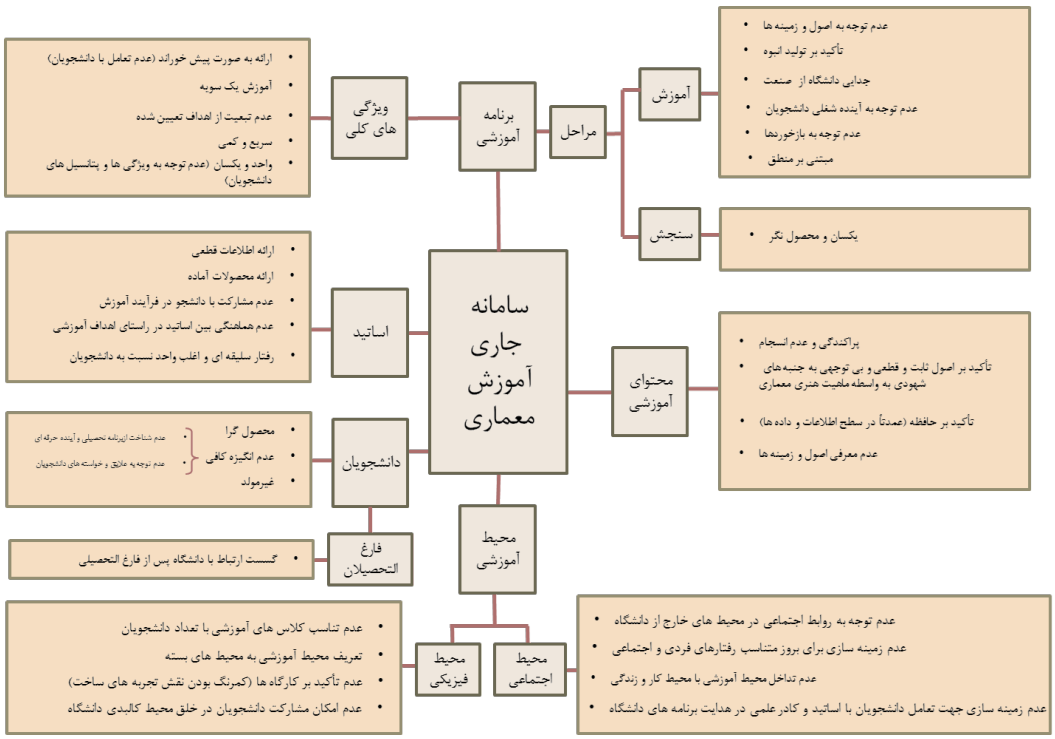
حوزه شمول آموزش با رویکرد درون زا

دیدیـم کـه رویکـرد آموزشـی از نوعـی جامعیـت برخـوردار اسـت حـال ببینیـم دامنـه ایـن جامعیت تا کجاسـت و چه حـوزه هایی می بایسـت در این رویکرد آموزشـی مـد نظـر قـرار گیرد.

شناخت ابعاد مختلف مرتبط با معماری

در ایـن رویکـرد سـعی بر آن اسـت تا با داشـتن نگاهی جامـع به تمامـی حوزه هـای مرتبط با معماری شـامل علـوم، فنـون و هنرهـا بـه تنظیـم برنامـه و محتـوای آمـوزش پرداختـه شـود و در جریـان آمـوزش این نگاه جامع به دانشـجو نیز منتقل گردد. در این راسـتا توجه بـه زمینه های دربرگیرنده نظام آموزشـی و دانشـجوی معمـاری و زمینـه هایـی که دانشـجو بـرای فعالیت در آن تربیـت مـی شـود و مواجهـه مـداوم دانشـجو با آن زمینـه ها در راسـتای کسـب تجربه برای آینده شـغلی از بایسـته های ایـن رویکـرد آموزشـی اسـت. نظـر بـه جایـگاه اصـول و ارزش هـای فـردی و اجتماعی و نقش و تأثیـری کـه در تجلـی هویـت مـی گـذارد، در ایـن رویکـرد آموزشـی برنامـه هـای آموزشـی بـه گونـه‌ای تنظیـم مـی گـردد کـه دانشـجو ضمـن آشـنایی بـا ایـن اصـول و ارزش هـا، اسـلوب القـای ارزش هـا را در زمینـه هـای دربرگیرنـده را آموختـه و تکرار ایـن روند در جریـان تمامـی سـطوح باعـث مـی گـردد کـه این الگـو در دانشـجو نهادینـه گشـته و از ایـن طریـق در صـدد بازنمایـی ژن هـای فرهنگـی درجریـان تولیدات معمـاری برخواهیـم آمـد. از طرفـی، نظـر بـه ماهیـت آمـوزش معمـاری کـه در آن جنبـه هـای تئـوری و عملـی بـه صـورت توأمـان مـی باشـد، لازم اسـت کـه ضمـن پرداختـن به ایـن دو جنبـه در جریـان آموزش بـه صورت متـوازن، ارتباط مفهومی این دو سـاحت نیز در جریـان آمـوزش به صورت تجربی برای دانشـجویان تبییـن گـردد. جعفـر زاده ترتیـب مراحـل تجربـه و آمـوزش در الگوهـای گذشـته و فعلی آمـوزش معماری را بـه شـرح ذیـل تعبیـر مـی کنـد: «در گذشـته ابتدا تجربـه مـی کردنـد. ایـن تجربـه را بـر اسـاس نبـوغ و هـوش خـود تبدیـل بـه اندوختـه می شـود بعـد ایـن اندوختـه را تبدیـل بـه اموخته مـی کردند. امـروز روال آمـوزش عکس آن اسـت یعنی اول مـی آموزیم بعد می اندوزیم سـپس تجربـه می کنیم» (جعفـرزاده، ۲۰۰۷). امـا ایـن جریـان آمـوزش درون‌زا بـه صـورت متنـاوب بـوده کـه در آن مرتـب در حـال آزمـودن هـر یـک از

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

تصویر ۹. نمودار بررسی پیشنهادات رویکرد آموزشی جاری برای رفع مسائل و مشکلات نظام جاری آموزش معماری

مدیریت شهری
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۴ پاییز ۹۵
No.44 Automn 2016

ساحت ها در حوزه ساحت دیگری می باشیم.

شناخت ساحت های مختلف معرفت انسان

آموزش با رویکرد درون‌زا برای ادراک افراد سه سطح قائل می شود: ادراک حسی، ادراک منطقی، ادارک شهودی؛ که ابزار کسب معرفت حسی، حواس ظاهری مبتنی بر غریزه انسانی، ابزار معرفت منطقی، عقل و ابزار ادراک شهودی، فطرت انسان می باشد. معرفت عقلی حصولی بوده و دو گونه دیگر از نوع حضوری می باشند. بعد از نهضت مدرن، به واسطه تأکید مدرنیته و پس از آن مدرنیزم بر عقل گرایی، لزوم توجه به سطوح ادراکی حسی و شهودی، به مثابه سایر منابع حصول معرفت انسانی، علی الخصوص در جوامع آکادمیک تقریباً به دست فراموشی سپرده شد. تأثیر این موضوع را می توان در الگوی آموزش حوزه‌ها و رشته های تحصیلی مرتبط با هنر نیز می توان به وضوح مشاهده نمود. حال آن‌که به گواهی بسیاری از منتقدین و نظریه پردازان، می توان از سطوح ادراکی حسی و شهودی، به عنوان سرچشمه خلق آثار هنری یاد کرد. نظر به ماهیت حصولی ادراک منطقی؛ آموزش آن از طریق ارائه محتوای آموزشی متناسب با حوزه تخصصی مربوطه ممکن می شود ولی در خصوص سطوح ادارکی حسی و شهودی اعتقاد بر این است که این سطوح از معرفت انسانی در وجود هر انسانی موجود بوده و در جریان آموزش معماری کافیست دانشجو را از وجود این معارف در نهاد خویش آگاه نموده و ابزارهای کنترل این حوزه ها را به دست آنان داد.

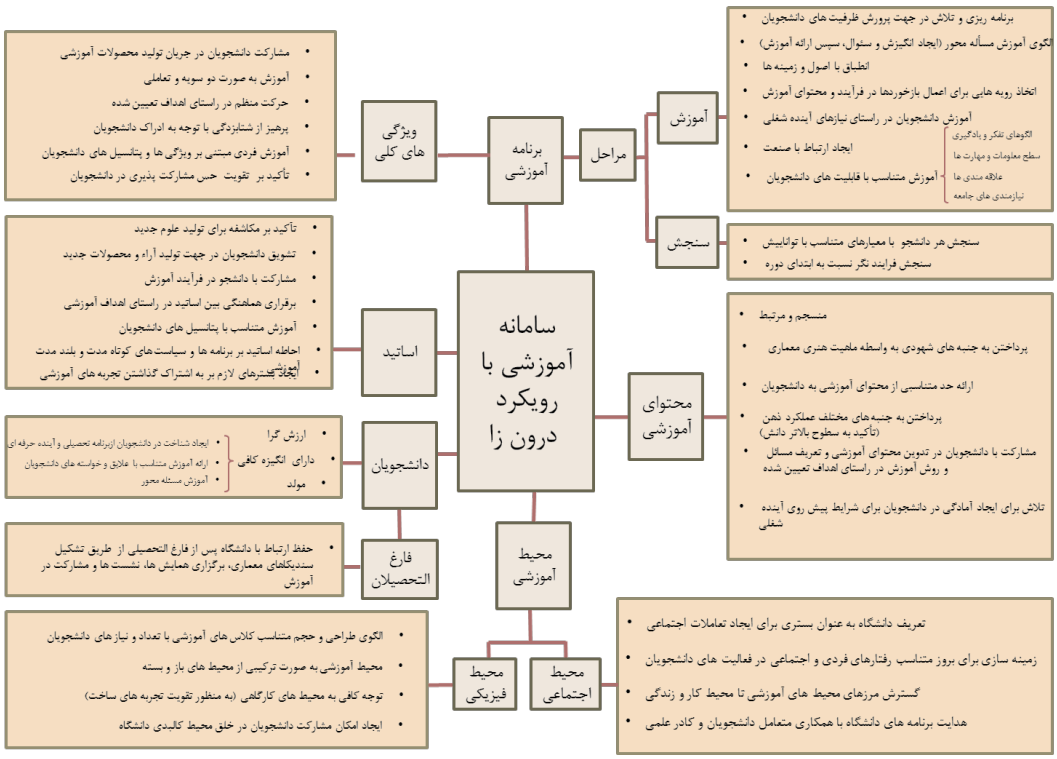
حوزه زمانی آموزش معماری با رویکرد درون زا

در این رویکرد آنچه که دانشجویان به عنوان ذخایر تجربی و ارزشی فردی و اجتماعی که از گذشته با خود دارند توجه شده و برای آنچه که در آینده با آن مواجه می گردند برنامه ریزی به عمل می آید که این برنامه ریزی بنابر مقتضیات زمان حال اتفاق می افتد. در نتیجه حوزه زمانی این رویکرد آموزشی از گذشته شروع شده و تا آینده ادامه دارد.

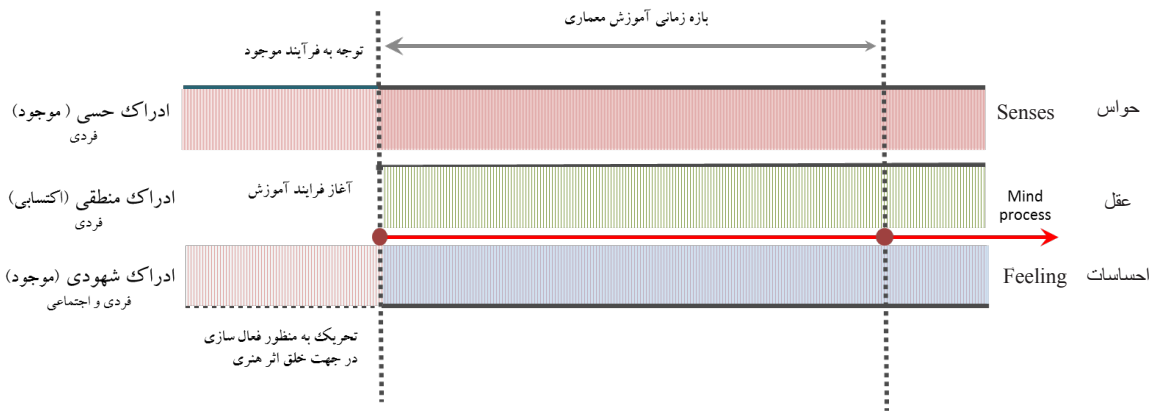
ارتباط رویکرد درون‌زا به آموزش معماری با حوزه های علوم، فنون و هنرها

از آنجا که معماری در فصل مشترک علوم، فنون و

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

تصویر ۱۰. نمودار بررسی پیشنهادات رویکرد آموزشی درون زا برای رفع مسائل و مشکلات نظام جاری آموزش معماری

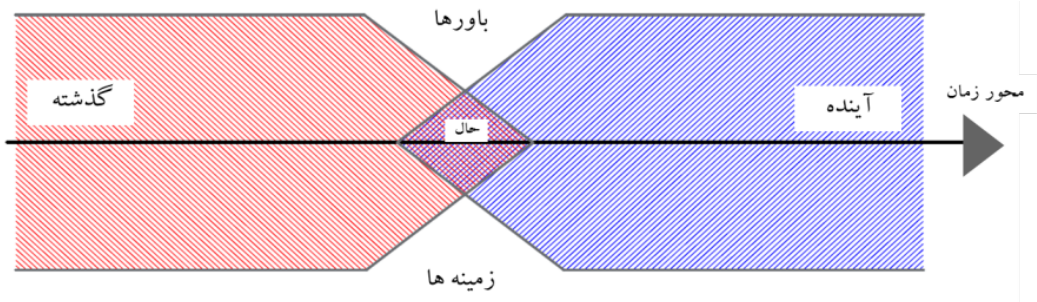
تصویر ۱۱. مدل ارتباطی سطوح مختلف ادراک انسان؛ ماخذ: یافته های تحقیق.

هنرها قرار گرفته و دانشجوی معماری برای دست یابی به جایگاه واقعی یک معمار بایستی بر تمامی این حوزه ها تسلط یافته و به ابزار های این حوزه ها که همانا بهره مندی از دانش کافی، کسب مهارت های مورد نیاز و پرورش خلاقیت است دست یابد.

بینش افزایی

این الگوی آموزشی در پی ایجاد شناخت در دانشجویان از ابعاد مختلف وجودی خود، توانایی های خود، اصول و ارزش های فردی و اجتماعی و زمینه های در برگیرنده می باشد که این موضوع به نوبه خود منجر به ایجاد جامعیت در نگاه دانشجویان خواهد گردید. همچنین بر اساس طبقه بند های معرفی شده از سطوح مختلف علوم (شامل سطوح داده، اطلاعات، دانش و خرد) برنامه آموزشی

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

تصویر ۱۲. حوزه شمول زمانی ارتباط الگوی آموزشی مبتنی بر هدف «پرورش معمار»؛ ماخذ: یافته های تحقیق.

در ایـن الگوی آموزشـی به هیچ وجه به دنبال انباشـت ذهـن دانشـجویان بـا اطلاعـات و داده هـای متکثر در سـطوح نـازل تـر علـوم نبـوده بلکـه در پـی نهادینـه کـردن اصـول متعالـی تـر در ذهـن دانشـجویان بـوده و بـه تناسـب موضوعـات دانـش در سـطوح پاییـن تـر نیـز ارائـه خواهـد گردیـد. ایـن موضوعـات در مجموع سـبب اجتنـاب از الگـوی انباشـت اطلاعـات و حافظـه محـوری کـه سیسـتم جـاری آمـوزش معمـاری بـدان مبتلاسـت شـده و موجبـات تأمین اصل بینـش افزایی در دانشـجویان را فراهـم مـی نمایـد.

ایجاد فرصت های برابر

بـا توجـه به تفاوت های انسـان ها بـا یکدیگـر در ابعاد مختلـف (از جملـه تفاوت در ویژگی هـای فیزیولوژیک و جسـمانی؛ سـبک هـای ذهنـی- از مهمتریـن جنبـه هـای آن مـی تـوان بـه سـبک هـای تفکـر و یادگیری و سـبک های شـناختی اشـاره نمـود-؛ سـطح مهارت، دانـش و خلاقیت دانشـجویان؛ زمنیه هـای دربرگیرنده آن هـا؛ شـرایط گذشـته و اهـداف و برنامـه هـای پیش روی دانشـجویان و ...)و ارتبـاط آن بـا فرآینـد آمـوزش معمـاری؛ تأکید رویکـرد درون‌زا در آموزش معماری بر شـناخت ایـن ابعـاد در دانشـجویان در ابتـدای مراحل آموزشـی بـوده کـه بـر اسـاس آن برنامـه و محتـوای آموزشـی بـرای هـر یـک از دانشـجویان تنظیـم مـی گـردد. البتـه ایـن رونـد، رونـدی یکسـویه و از پیـش تعیین شـده بـرای دانشـجویان نبوده بلکـه طی تعامل بـا دانشـجو ایـن فرآینـد تنظیـم مـی گـردد. بـر ایـن اسـاس می تـوان گفت که آمـوزش معماری بـا رویکرد درون‌زا اسـاس فعالیـت هـای خـود را بـه جـای ارائـه آمـوزش یکسـان و واحـد، بـر ارائـه فرصـت هـای برابر و یکسـان جهـت رشـد و تعالی در قالب پتانسـیل های خـود و در چارچـوب زمینـه هـای احاطه کننـده خود، قرار داده اسـت.

آزادی عمل دانشجویان

از وجـود آسـیب هایی همچـون عدم زایندگـی و تکرار الگوهـا در نظـام جـاری آمـوزش سـخن به میـان آمد، همچنیـن جایگاه اصول و ارزش هـای فردی، اجتماعی و حرفـه ای و نحـوه مواجهـه دانشـجویان بـا آن هـا در آمـوزش معمـاری بـا رویکـرد درون‌زا تشـریح گردیـد. اگـر بـه ایـن موضوعـات جنبـه خلاقـه رشـته معماری و نقـش آفرینشـگری در تولیـد محصـولات علمـی و معمـاری را بیفزاییـم، خواهیـم دیـد کـه بـرای تأمیـن جنبـه زایندگـی و مولـد بـودن ایـن رویکرد آموزشـی بایسـتی کـه اعطـای آزادی عمـل بـه دانشـجویان در جایـگاه اصـول ایـن رویکرد آموزشـی قرار گیـرد، البته ایـن آزادی یـک نـوع آزادی بـدون حـد و مـرز نبـوده بلکـه دانشـجویان در چارچـوب اصـول و ارزش هـای تعییـن کننـده و زمینـه هـای احاطـه کننـده از آزادی عمـل برخوردارنـد. لـذا بـر ایـن اسـاس دانشـجویان ضمـن انعـکاس جنبـه هـای هویـت در آثـار خـود، به نیازهـا و محدودیـت هـای زمینـه فعالیـت خـود آشـنا بـوده و بـه تولید محصـولات و آثار جدید و متناسـب با آن نیازهـا و شـرایط مـی پردازنـد.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

جدول ۲. جدول معرفی اصول آموزش معماری با رویکرد درون‌زا و مؤلفه های آن؛ ماخذ: یافته های تحقیق.

	اصول	اهداف و ضرورت	مؤلفه ها
اصول آموزش معماری با رویکرد درون زا	اصل جامعیت	تلقی از دانشجو به مثابه انسان در مسیر رشد و کمال در چهارچوب رشته معماری	- توجه به ابعاد وجودی دانشجو - توجه به ابعاد مختلف حرفه معماری - دربرگرفتن محور زمان از گذشته تا آینده - دربرگرفتن متناسب حوزه های علوم ، فنون و هنرها - توجه به سطوح مختلف ادراک انسان اعم از ادراک شهودی، منطقی و حسی
	اصل بینش افزایی	تأکید بر آموزش روش مواجهه با مسائل به جای آموزش راه حل تمامی مسائل	- تمرکز بر سطوح عالی تر علوم (خرد و دانش) به جای سطوح پایین تر(اطلاعات و داده ها) - مسأله محوری این رویکرد آموزشی
	اصل ایجاد فرصت های برابر	توجه به تفاوت های دانشجویان و اعطای فرصت برابر به متناسب با ویژگی ها و پتانسیل های دانشجویان به جای ارائه آموزش یکسان و واحد	- توجه به «الگوی توسعه افقی» در مقابل «الگوی عمودی توسعه» - شناسایی پتانسیل ها و ویژگی های دانشجویان (تناسب الگوهای تفکر، یادگیری و تیپ شخصیتی هر دانشجو، سطح مهارت و معلومات ایشان و باورها و زمینه‌های دربرگیرنده، اهداف و زمینه های مورد علاقه ایشان) به منظور تعریف محتوا، برنامه و روش‌های آموزش برای هر دانشجو
	اصل اعطای آزادی عمل به دانشجویان	زایندگی نظام آموزشی و اقتضاء جنبه هنری و خلاقه ر شته معماری	- آزادی در چهارچوب ارزش ها و باورها؛ اصول حرفه ای؛ برنامه ها و سیاست ها آموزشی و شرایط زمینه های دربرگیرنده - آزادی دانشجویان در جایگاه تعریف مسأله، تعریف راه حل، حل مسأله، انتخاب زمینه و مشارکت در تعریف گرایش تحصیلی
	اصل پرهیز از بیهودگی	هدفمندی اقدامات در نظام آموزشی	- تأکید بر آموزش« اصول» و «مبانی» - «سئوال محوری» به جای «پاسخ محوری» - حفظ ارتباط با فارغ التحصیلان (به منظور بهره گیری از پتانسیل ها فارغ التحصیلان و حمایت از آنان) - اخذ «بازخوردها» در جهت رشد و تعالی نظام آموزشی - توجه به نیازهای جامعه در انتخاب گرایشات تحصیلی

پرهیز از بیهودگی

در الگوی جاری آموزش معماری، شاهد هستیم که حجم انبوهی از آموزه ها به دانشجو ارائه می گردد که علاوه بر اینکه سهم بسیاری از آن مورد فراموشی قرار می گیرد، حجم قابل توجهی از آن موارد نیز در جریان آینده حرفه ای دانشجویان کاربردی نداشته باشند. لذا از ارائه این موارد حاصلی ایجاد نمی شود؛ بنابراین در تنظیم برنامه، روش و محتوای آموزشی بایستی به صورتی هدفمند اقدام گردد و به جای تمرکز صرف وقت و هزینه برای آموختن داده ها و اطلاعاتی که از کاربرد آن اطمینان نداشته، بخش عمده اهتمام نظام آموزشی بر آموزش اصول

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

و سطوح عالی تر دانش گذاشته و در عوض تلاش برای آموزش تمامی اطلاعات، تأکید خود را بر آموزش طریقه کسب آن اطلاعات معطوف نماید. از سوی دیگر در جامعه حرفه ای شاهد موضوعاتی می باشیم که حاکی از اشباع بازار کار از معماران در بسیاری از مناطق می باشد، لذا، اساساً آموزش معماران با تخصص های موجود، از کارایی لازم برخوردار نبوده و فارغ التحصیلان در بستر جامعه برای یافتن فرصت های شغلی مناسب با چالش های زیادی مواجه می باشند. این رویکرد آموزشی با ایجاد تعاملات باجامعه حرفه ای و کسب شناخت از زمینه های دربرگیرنده؛ نسبت به شناخت زمینه های مورد نیاز جامعه، اقدام می نمایند، که بر اساس پتانسیل ها، شرایط و علایق دانشجویان، ایشان را در مسیر گرایش مشخصی هدایت می نمایند و پس از فارغ التحصیل شدن دانشجو همچنان این ارتباط در جهت اعتلای معماری کشور و ارتقاء سطح ارائه آموزش معماری حفظ می گردد.

نتیجه گیری و جمع بندی

از نقش نظام آموزش معماری در خلق فضاهای معماری به عنوان کالبد دربرگیرنده رفتار انسان ها، سخن به میان رفت. بر این اساس در مقاله حاضر سعی شده تا ضمن معرفی اجزاء نظام آموزش معماری و جایگاه آن اجزاء نسبت به یکدیگر، به شناسایی مسائل و مشکلات موجود در اجزاء نظام آموزشی معماری پرداخته شود. در ادامه رویکرد درون زا به عنوان راهکار مواجهه با مسائل و مشکلات مورد بحث معرفی گردید. از ویژگی های رویکرد درون‌زا (در مطابقت با شرایط موجود نظام فعلی آموزش معماری و تلاش در جهت رفع آن ها) می توان به تأکید این رویکرد به توسعه به جای پیشرفت، توسعه چندجانبه به رشد تک بعدی و تأکید بر توجه به ساختارهای موجود در فرآیند رشد و توسعه اشاره نمود. از مجموع مبانی این رویکرد توسعه و راهکارهایی که این رویکرد آموزشی برای رفع مسائل موجود در اجزاء نظام آموزشی پیشنهاد می کند، اصول این رویکرد آموزشی تعریف گردید که مجموع اصول این رویکرد آموزشی در کنار مؤلفه های تشکیل دهنده آن در قالب جدول ۲ ارائه شده است.

منابع و مآخذ

افندی، جعفر (۱۳۷۵) رساله معماریه، ترجمه مهرداد قیومی بیدهندی، انتشارات شرکت توسعه فضاهای فرهنگی شهرداری تهران، تهران.

آئین‌نامه اجرایی قانون نظام مهندسی و کنترل ساختمان (۱۳۷۵/۱۱/۱۷) هیأت وزیران جمهوری اسلامی ایران، وزارت مسکن و شهرسازی، شماره: ۱۲۳۳۷۹/ت ۱۷۴۹۶ هـ تهران.

آنتونیادیس، آنتونی سی. (۱۳۸۲)، فرایند خلاقیت در معماری، ترجمه امید نیکفرجام، مجله زیبا شناخت، شماره ۹، تهران.

حجت، عیسی(۱۳۹۳)، سنت و بدعت در آموزش معماری، مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران، تهران.

داورپناه، محمدرضا (۱۳۸۲)، تحلیلی بر تبدیل داده به اطلاعات و دانش، فصلنامه کتاب، دوره چهاردهم، ۷۱-۸۰، تهران.

وانگ، دیوید؛ گروت، لیندا (۱۳۸۶) روش های تحقیق در معماری، ترجمه علیرضا عینی فر، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.

شورایعالی برنامه ریزی، وزارت فرهنگ و آموزش عالی(۱۳۷۷)، مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس دوره کارشناسی مهندسی معماری، مصوب ۱۳۷۷/۸/۲۴، تهران.

قدوسی فر، سید هادی؛ اعتصام، ایرج؛ حبیب، فرح؛ پناهی برجای، هاجر(۱۳۹۱)، آموزش سنتی معماری در ایران و ارزیابی آن از دیدگاه یادگیری مبتنی بر مغز، مطالعات معماری ایران، شماره۱، کاشان.

قطبی،علی اکبر (۱۳۸۷)، معماری امروز ایران و مسئله هویت: مفهوم هویت و معماری امروز ایران، آینه خیال، تهران.

مختاری، حیدر؛ یمین فیروز، موسی (۱۳۸۳)، از داده تا دانش و از مدیریت داده تا مدیریت دانش:

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

مـروری بـر متـون، مجلـه مطالعـات ملـی کتابـداری و سـازماندهی اطلاعـات، شـماره ۵۹، تهـران.
منصـوری، امیـر(۱۳۸۲)، زیباشـناخت، شـماره ۹، معاونـت امـور هنـری وزارت فرهنگ و ارشـاد اسـلامی، تهران.
مهـر محمدی،محمـود؛ شـعبانی ورکـی، بختیـار. (۱۳۷۷)، جایـگاه رویکردهـای یاددهـی- یادگیـری مکاتـب رفتارگرایـی، شـناخت گرایی و انسـانگرایی در نظـام آموزشـی، مجله مدرس علوم انسـانی، شـماره ۷، تهران.
یمیـن فیـروز، موسـی (۱۳۸۲)، دانـش و مدیریـت دانـش در سـازمان‌ها، فصلنامه کتـاب، دوره چهاردهم، تهران.
اسـلامی، سـید غلامرضـا(۱۳۹۲)، درس گفتـار مبانـی نظـری معاری، عینکمان را خودمان بسـازیم، انتشـارات علم معمار، فرهنگسـتان هنر، جمهوری اسـلامی ایران، پژوهشـکده هنر، تهران.
اسـلامی، سـید غلامرضا(۱۳۹۱)، کتاب منتشـر نشـده توسـعه درون زا و فراینـد طراحـی معماری.
Bellinger, Gene. "knowledgemanagementemerg-ingperspectives". [on-line]. Available: http://www.welchco.com/02/14/01/60/00/03/0701.htm. [25sep. 2004]
Gordon, john L. "what is knowledge?"Applied knowledge Research Institute,2001. [on-line]. Available: http://www. akri. org/museum/what. htm.
We, Gladys, 1994, "What is Endogenous Theory?" http://thumb.cprost.sfu.ca/we/misc/endogenous, Gladys We (we@sfu.ca).
Epskamp, Kees, 1992, Learning by Performing Arts:From Indigenous to Endogenous Cultural Development, The Hague: Centre for the Study of Education in Development Countries.
Gill & Law, 1988, The Global Political Economy, Harvester, New York.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-19]